

Sygn. akt I CSK 1077/22

POSTANOWIENIE

Dnia 19 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku J. K.
z udziałem T. spółki akcyjnej z siedzibą w K.
o ustanowienie służebności przesyłu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 kwietnia 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w T.
z dnia 15 kwietnia 2021 r., sygn. akt I Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 15 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w T. orzekając na skutek apelacji wnioskodawcy J. K. oraz uczestnika T. spółki akcyjnej w K. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 8 grudnia 2020 r. w ten sposób, że oddalił w całości wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, uwzględniając zarzut przedsiębiorcy przesyłowego nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez wnioskodawcę.

We wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania powołał przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Wskazał, że w sprawie występuje zagadnienie prawne i potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów sprowadzająca się do pytania o dopuszczalność doliczenia do okresu posiadania służebności przesyłu przypadającego po wejściu w życie nowelizacji kodeksu cywilnego (2 sierpnia 2008 r.), okresu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu przed zniesieniem zasady niepodzielnej własności państwowej. Zachodzi także potrzeba wykładni przepisów prawnych, wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 305¹ k.c. i art. 305⁴ k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 1 i § 2 k.c., art. 176 § 1 k.c. i art. 348 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c.

Ponadto, skarga jest oczywiście uzasadniona w zakresie, w jakim zarzuca naruszenie prawa materialnego: (a) art. 176 § 1 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że doszło do przeniesienia z poprzedników prawnych na uczestnika trwałego korzystania z urządzeń przesyłowych, podczas gdy brak jest wiarygodnych i rzetelnych dowodów, które miałyby potwierdzić tę okoliczność; (b) art. 123 § 1 pkt 2 k.c. w zw. z art. 175 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że propozycja uczestnika zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu przedstawiona wnioskodawcy nie stanowiła czynności przerywającej bieg terminu zasiedzenia; c) art. 380 k.p.c. w zw. z art. 235² § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z 13 § 2 k.p.c. oraz art. 278 k.p.c., 382 k.p.c. i art. 386 § 1 i § 4 k.p.c. w zw. z art. 235² § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie i oddalenie wniosków zawartych w apelacji wnioskodawcy dotyczących przeprowadzenia dowodów z opinii biegłych z zakresu elektroenergetyki i szacowania nieruchomości jako nieprzydatnych do rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi

swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przesądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie zaś wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, niepubl. i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/04, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tych wymogów koncentrując się na wybiórczym cytowaniu szeregu judykatów

dotyczących różnorodnych stanów faktycznych. Rozbieżności w orzecznictwie uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie można natomiast identyfikować z wielokierunkowością stosowania prawa, uzasadnioną bogactwem różnorodnych stanów faktycznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2015 r., III CSK 59/15, OSNC 2016, nr 2, poz. 29). Przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie są także spełnione, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już - jak ma to miejsce w sprawie - stanowisko w kwestii określonego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl., z dnia 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl., i z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie, zarówno na tle art. 33 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz.U. Nr 57, poz. 319) jak i kodeksu cywilnego, dopuszczano możliwość istnienia służebności przesyłu, jako służebności gruntowej, pozwalającej na korzystanie ze znajdujących się na nieruchomości urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorcę wykorzystującego je w swojej działalności gospodarczej (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 31 grudnia 1962 r., II CR 1006/62, OSPiKA 1964, poz. 91, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1965 r., III CO 34/65, OSNC 1966, nr 7-8, poz. 109, z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142, i z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Biuletyn SN 2008, nr 10, s. 8). Potwierdzenie w orzecznictwie możliwości umownego i sądowego ustanowienia tego rodzaju służebności, pozwala ubiegać się o stwierdzenie jej zasiedzenia na podstawie art. 292 k.c. Stwierdził to dodatkowo Sąd Najwyższy po wprowadzeniu do kodeksu cywilnego konstrukcji prawnej służebności przesyłu, wyjaśniając że przed uregulowaniem w kodeksie cywilnym tej służebności (art. 305¹ – 305⁴ k.c.) dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności, odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa. Okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. podlega natomiast doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności (por. m.in. uchwały Sądu

Najwyższego z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 11, z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139, z dnia 6 czerwca 2014 r., III CZP 107/13, OSNC 2015, nr 3, poz. 29, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2018 r., II CSK 876/16, niepubl.). Zawisłe w Trybunale Konstytucyjnym sprawy P 10/16 (aktualnie 11/16) i P 7/17 – w których akcentuje się krytyczne w stosunku do wypracowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego koncepcji, stanowisko doktryny, do których nawiązuje skarżący - nie zostały zakończone orzeczeniem podważającym konstytucyjność przyjętego w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozwiązania (por. w tym kontekście postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2015 r., II CSK 310/14, niepubl., z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 547/15, niepubl., z dnia 18 stycznia 2017 r., V CSK 159/16, niepubl., z dnia 2 marca 2017 r., V CSK 356/16, niepubl., z dnia 24 sierpnia 2018 r., II CSK 190/18, niepubl., i z dnia 5 listopada 2021 r., II CSKP 118/21, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się także pogląd, że przedsiębiorstwa państwowe wykonywały posiadanie mogące prowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art. 128 k.c. nabycie takiego prawa następowało do jednolitego funduszu własności państwowej. Stwierdzono również, że przedsiębiorca przesyłowy może zaliczyć posiadanie przez Skarb Państwa służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, jeżeli jest następcą prawnym przedsiębiorstwa, a podczas biegu posiadania służebności nastąpiło jego przeniesienie na rzecz obecnie istniejącego przedsiębiorcy przesyłowego lub jego poprzednika. Uznano, że nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że posiadanie służebności przesyłowej przez przedsiębiorstwo państwowe przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej kodeks cywilny z 1989 r. nie było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i nie mogło prowadzić do zasiedzenia. Stanowisko to obecnie uznaje się za tak oczywiste, że Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 108/10 (niepubl.) odmówił podjęcia uchwały dotyczącej zagadnienia dopuszczalności zaliczenia przez przedsiębiorcę przesyłowego okresu posiadania poprzednika prawnego będącego przedsiębiorstwem państwowym (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 76/15, OSNC 2016,

Nr 12, poz. 138, z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, BSN 2008, Nr 10, poz. 7, z dnia 26 października 2007 r., III CZP 30/07, OSNC 2008, nr 5, poz. 43, z dnia 22 października 2009 r., III CZP 70/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 64, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., V CSK 149/05, niepubl., z dnia 8 czerwca 2005r., V CK 680/04, niepubl., z dnia 15 stycznia 2009r., I CSK 333/07, OSNC – ZD, nr 4, poz. 15 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14, niepubl., z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, niepubl., z dnia 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, niepubl., z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, OSNC 2010, nr 1, poz. 15, z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, niepubl., z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 108/10, niepubl., z dnia 18 maja 2007 r., I CSK 64/07, niepubl., i z dnia 20 stycznia 1993 r., III CRN 146/92, niepubl.).

Nie przekonuje odwoływanie się przez skarżącego na uzasadnienie poglądu przeciwnego do orzeczeń obszernie cytowanych wraz z uzasadnieniami, które zapadły w stanach faktycznych, w których właścicielem nieruchomości był Skarb Państwa, co z natury rzeczy eliminowało możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej na nieruchomości, której był właścicielem. Z wiążącej Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia nie wynika, by taki stan rzeczy wystąpił w sprawie. Stanowiska skarżącego – mającego dowodzić istnienia rozbieżności w orzecznictwie sądów - nie wspiera także odwoływanie się do nie podzielonej ostatecznie w orzecznictwie Sądu Najwyższego koncepcji nabycia przez przedsiębiorstwa państwowe *ex lege* służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, skoro w sprawie problem ten w ogóle nie zaistniał.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym

– a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by skarga była – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Skarżący odniósł tę przyczynę kasacyjną do zarzutów naruszenia prawa materialnego i procesowego ujętych w ramach podstaw skargi kasacyjnej, ale w obszernym uzasadnieniu wniosku brak jest takich argumentów, które wskazywałyby na kwalifikowane naruszenie prawa w ustalonym przez Sąd drugiej instancji i wiążącym Sąd Najwyższy stanie faktycznym.

Oczywistej zasadności skargi nie dowodzą wnioski, które Sąd Okręgowy wyprowadził z całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego odnośnie do wykazania przez przedsiębiorcę przesyłowego, że przebieg linii przesyłowej był niezmienny, została ona oddana do eksploatacji w terminach wynikających z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, urządzenia przesyłowe były wykorzystywane do przesyłu przez poprzedników prawnych uczestnika, a działania te były kontynuowane przez uczestnika bez sprzeciwu ze strony poprzedników prawnych wnioskodawcy. Skarżący kwestionuje w tym zakresie - pod pozorem zarzutów naruszenia prawa materialnego - przeprowadzoną przez Sąd Okręgowy ocenę dowodów, co w postępowaniu kasacyjnym jest niedopuszczalne (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.). Nie można przenosić do postępowania kasacyjnego sporów dotyczących stanu faktycznego, gdyż jego ustalenie należy do sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy nie ma w tym zakresie żadnych, ustrojowych ani procesowych kompetencji (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 1169/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 139 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 671/13, niepubl.).

Skarga kasacyjna nie jest także oczywiście uzasadniona w zakresie w jakim Sąd Okręgowy uznał, że propozycja uczestnika zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu nie stanowiła – w okolicznościach sprawy – czynności przerywającej bieg terminu zasiedzenia. Niewątpliwie skierowanie przez właściciela nieruchomości do sądu (a nie bezpośrednio do przedsiębiorcy przesyłowego) wniosku o ustanowienie służebności przesyłu za odpowiednim wynagrodzeniem (art. 305¹ § 2 k.c.), przerywa bieg terminu zasiedzenia tej służebności (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 124/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 99). Nie można jednak twierdzić, że złożenie przez przedsiębiorcę przesyłowego oferty zawarcia umowy ustanowienia służebności przesyłu na warunkach, które zarówno w zakresie przebiegu służebności, jak i wynagrodzenia nie odpowiadają żądaniom właściciela nieruchomości obciążonej, prowadzi do uznania roszczenia i skutkuje przerwaniem biegu terminu zasiedzenia (art. 123 § 1 pkt 2 w zw. z art. 175 i w zw. z art. 292 zd. 2 w zw. z art. 305⁴ k.c.). Właściciel nieruchomości i przedsiębiorca przesyłowy nie uzgodnili bowiem istotnych elementów umowy o ustanowienie służebności przesyłu. Również uznanie wnioskodawcy za właściciela nieruchomości nie pozbawia posiadania nieruchomości przez przedsiębiorcę przesyłowego jej charakteru wskazanego w art. 292 zdanie pierwsze i art. 352 k.c. Niezależnie od powyższego do przerwania biegu zasiedzenia nie może dojść już po upływie terminu zasiedzenia, co - w okolicznościach sprawy - dotyczy zarówno wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie służebności przesyłu, jak i z zawezwaniem do próby ugodowej.

O oczywistej zasadności skargi nie może także świadczyć pominięcie przez Sąd Okręgowy dowodów z opinii biegłych. Wobec uwzględnienia zarzutu zasiedzenia, dowody dotyczące zakresu służebności i wynagrodzenia należnego za jej ustanowienie nie dotyczyły bowiem faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.).

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

